

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΡΕΥΝΩΝ

www.philosophical-research.org

ΣΕΜΙΝΑΡΙΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΟΦΙΛΟΣΟΦΙΚΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Α. ΠΙΕΡΡΗΣ

Περίοδος 2018-2019

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΠΑΤΡΩΝ

ΛΒ' ΚΥΚΛΟΣ

Συνάντηση 13η

Πέμπτη, 21 Φεβρουαρίου

ΣΥΝΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΠΑΡΤΗΣ

Κύκλος Γ'

Συνάντηση 8η

Παρασκευή, 22 Φεβρουαρίου

Κήρυξη του 2019 Έτους Λυκούργου

Έκτακτη Συνάντηση

Κυριακή 24 Φεβρουαρίου

I

Είναι, Χρόνος και Κάλλος Το «Τέλος» της Ιστορίας

Μέρος III

Η Ιστορία ως Χρόνος Τελείωσης του Ανθρώπου:

Ο Ελληνισμός και ο Κόσμος

από την Κατάρρευση του Μεταλλικού

Συστήματος στον Χρυσούν Αιώνα

(~ 1200 - 400 π.Χ.)

Στο τρίτο μέρος των φετινών αναζητήσεών μας που αρχίζουμε αυτήν την Πέμπτη θα ξεκινήσουμε από εκεί όπου φθάσαμε την περασμένη φορά, από την Κατάρρευση του Μεταλλικού Συστήματος. Η αρχή της Ισχύος, έστω και συνδυαζόμενη προς την αρχή της Χθόνιας Γονιμότητας (με την μαγεία συνήθως του Ιερού Γάμου στις οργανικότερες συνθέσεις των), δεν μπόρεσε να ολοκληρώσει τον άνθρωπο ώστε να αποκτήσει συνεκτικό ιστό

το Σωτήριοι της «αναπαύσεώς» του. Ούτε η Γέννα, ούτε το «Κράτος», ούτε η Σύζευξή του Ουράνιου Κυρίου των Δυνάμεων και της Ζωοδότειρας Βαθύκολπης Γης, παρά την πλησμονή των δωρεών που προσφέρουν στην ανθρώπινη ύπαρξη, δεν ηρεμούν οριστικά την **ταραχή της**. Και έτσι το Μεταλλικό Σύστημα κατέρρευσε την περίοδο της οικουμενικής του επιβολής κατά την Ισορροπία Δυνάμεων του τέλους της λεγομένης Εποχής του Χαλκού.

[Χαρακτηριστικό φαινόμενο “back-sourcing” για την διατήρηση του συνεκτικού δεσμού είναι η παράλλαξη μεταξύ του πολιτικού μοντέλου αφ’ ενός της Αχαϊκής περιόδου (λεγομένης «Μυκηναϊκής») με τον Άρχοντα της Ισχύος στο απόλυτο επίκεντρο του «κόσμου» του, και του θρησκευολογικού αρχετύπου αφ’ ετέρου της ίδιας εποχής με την Μεγάλη Θεά στην εστία της θρησκευτικότητας. – Η γυναικεία φύση είναι επίσης άλλωστε προσφορώτερη για την διατήρηση της συνέχειας. Στην Νεκυία της Οδύσσειας, ο Οδυσσεύς ανοίγοντας διάυλο και ερχόμενος σε επαφή με τον Κάτω Κόσμο συναντά την ψυχή της αποθαμένης μητέρας του. Θέλει να την σφίξει στην αγκαλιά του – τρεις φορές ορμάει να την πιάσει στα χέρια του, τρεις φορές το φάντασμα του φεύγει “σκιῇ εἵκελον ἢ καὶ ὄνειρῳ”. Πιστεύοντας ότι οι νεκροί απολαμβάνουν πλήρη ύπαρξη όπως οι ζωντανοί, και με μεγαλύτερη εμβέλεια δυνάμεων, απευθύνεται στην μάνα του ρωτώντας την γιατί δεν στέκεται να αγκαλιαστούν και να “χαρούν τον παγωμένο θρήνο τους”. Λογαριάζει ότι η Περσεφόνη ίσως του έχει στήσει απάτη στέλνοντας είδωλο, φάντασμα, της μητέρας του αντί για την ίδια. Στην παλιά θρησκευτικότητα του Αχαικού κόσμου αντιτίθεται η νέα αντίληψη του θανάτου. Και η Μάνα του εξηγεί θλιμμένη:

*ὦ μοι, τέκνον ἐμόν, περὶ πάντων κάμμορε φωτῶν,
οὐ τί σε Περσεφόνεια, Διὸς θυγάτηρ, ἀπαφίσκει,*

ἀλλ' αὕτη δίκη ἐστὶ βροτῶν, ὅτε τίς κε θάνησιν·
 οὐ γὰρ ἔτι σάρκας τε καὶ ὀστέα ἴνες ἔχουσιν,
 ἀλλὰ τὰ μὲν τε πυρὸς κρατερόν μένος αἰθομένοιο
 δαμνᾷ, ἐπεὶ κε πρῶτα λίπῃ λεύκ' ὀστέα θυμός·
 ψυχὴ δ', ἥντ' ὄνειρος, ἀποπταμένη πεπότηται.
 ἀλλὰ φώσδε τάχιστα λιλαίεο· ταῦτα δὲ πάντα
 ἴσθ', ἵνα καὶ μετόπισθε τεῇ εἴπῃσθα γυναικί.

Οδύσσεια, λ 216-224

Πάσχισε το γρηγορώτερο να βγείς στο φως. Και να τα πεις και στην γυναίκα σου να τα ξέρει. Αυτή μένει προσκολλημένη στα παλαιά].

Τρία θεμελιώδη φαινόμενα προϋδεάζουν πριν την Κατάργευσή τις εξελίξεις μετά από αυτήν.

1/ Σε όλες τις περιφέρειες του μεγάλου οικείου γεωπολιτικού χώρου τον οποίο έχω προσδιορίσει γεωγραφικά και προσδιορίζουμε σιγά – σιγά πολιτισμικά, εμφανίζεται έντονη η λατρεία του νεαρῶδους θεού της Αναγέννησης του Χρόνου, του Μεγάλου Δαίμονος του Ενιαιτού, του Θνήσκοντος και Ανιστάμενου θεού, Dumezil, Tammuz, Αδώνιδος, Άττι, Οσίριδος, Διονύσου, Υακίνθου – πολλών ονομάτων φύση μία. Η αρχέγονη καταβολή του βιώματος πίσω από αυτήν την λατρεία ανάγεται στην Νεολιθική εποχή με την θρησκευτικότητα της Μεγάλης Μητέρας. Αλλά ενώ αρχικά τα μυστήρια της χθονιότητας έχουν να κάνουν με την συνταρακτική γυναικεία τροπή από Παρθένα-Κόρη σε Σύνευνο-Μάνα μέσω του βιασμού από τον Άρχοντα του Κόσμου, τον Βασιλέα του Άδη, η έμφαση αργότερα πέφτει στον Νεαρό Υιό της Μητρός, στην σχέση του προς την Μεγάλη Θεά. (Τα εμβληματικά Ελευσίνια Μυστήρια αποτελούν το καλύτερο παράδειγμα για να μελετηθούν οι πολιτισμικές μεταβολές

της χθόνιας θρησκευτικότητας από την Νεολιθική στην Δωρική (Ελληνική) Επανάσταση).

2/ Η θρησκευτική επανάσταση στον Αιγυπτιακό χώρο του Φαραώ Amenhotep IV (Ackenaton, Ichnaton). Η αποκλειστική έμφαση στην Ηλιολατρεία, περισσότερο και από αυτήν την μονοθεϊστική ροπή του πρώιμου αυτού εγχειρήματος, σηματοδοτεί τι λείπει από τον άνθρωπο για να καταλαγιάσει η ταραχή του και προοδοποιεί τα μελλούμενα, αν και με ουσιώδη μεταμόρφωση ερχόμενα.

3/ Στον μικρότερο, αλλά δυναμικότερο και δημιουργικότερο, χώρο από τους λοιπούς τρεις του εξαιρετικά δυναμικού και δημιουργικού συνολικού γεωπολιτικού πεδίου (όπως το έχω αναλύσει) της καθ' ημάς και ευρύτερης Μέσης Ανατολής, στον διφυή χώρο που ορίζεται από την μεγαλειώδη ορεινή κατάληξη της άκρας χερσονήσου της Βαλκανικής και το λαμπυρίζον θάμβος του Αρχιπελάγους, ενώρις εκφράστηκε και διαδοχικά αναπτύχθηκε ένα πρωτόγνωρο βίωμα Μορφής. Από το οργανικομαθηματικό σχήμα του Κυκλαδικού πολιτισμού, στην χαμογελαστή φυσικότητα του Μινωικού και στην αυστηρή δύναμη του Μυκηναϊκού, κάτι ουσιωδέστερο και ανυπολόγιστα σημαντικότερο, ζητούσε να προ-φανεί. Έτσι επιτελέσθηκε η προβολή του Είναι στο Φαίνεσθαι, και σχήμα, νατουραλισμός, οργανικότητα και δομή εγένοντο θεία Μορφή, από-κάλυψη και επι-φάνεια του Απόλυτου.

Η τρίτη εξέλιξη έδωσε το άνθος. Η πρώτη τις ρίζες και το φυτό. Η δεύτερη την πύρινη φωσφόρο ακτίνα και την ζωτική θέρμη. Σημειώστε όμως ότι μια μεταφορά είναι αυτή για κάτι απολύτως μοναδικό και ανεπανάληπτο, δεν υπάρχει συγκρίσιμο ή ανάλογο φαινόμενο στον χρόνο. Αυτό το

μοναδικό και ανεπανάληπτο προσπαθούμε να περινοήσουμε στις αναζητήσεις μας κατά καιρόν τον δέοντα.

Η κυρίως ιστορία του ανθρώπου είναι η ιστορία της τελείωσής του στον χρόνο, δηλαδή η ιστορία του Ελληνισμού. (Τα προ είναι πρωτο-ιστορία, τα ύστερα μετα-ιστορία). Και σε αυτήν την φάση της μελέτης μας εισερχόμαστε τώρα, με το τρίτο μέρος των φετινών φροντισμάτων μας. Και πρώτα θα ξεδιαλύνουμε τι συνέβη μετά την Κατάρρευση του Μεταλλικού Συστήματος στα τρία άλλα μεγάλα γεωπολιτικά υποπεδία εκτός του Ελλαδικού.

Ο θεματικός τίτλος της ομιλίας μου θα είναι λοιπόν, σύμφωνα και με το νέο πρόγραμμα που κυκλοφορώ ταυτόχρονα:

***Η Συνέχεια του Συστήματος Ισχύος στην Νέα Εποχή:
Ασσυριακή Αυτοκρατορία, Εξαφάνιση της Χιττιτικής Δύναμης,
Οπισθοδρόμηση της Αιγύπτου.
Σταθεροποίηση με Πόλο στα Ανατολικά Ορεινά
του Οικείου Γεωπολιτικού Πεδίου***

Η ομιλία θα γίνει την Πέμπτη 21 Φεβρουαρίου, 8.30 το βράδυ, στην Αίθουσα Διαλέξεων του Μεγάλου Λόγου και Τέχνης (2^{ος} όροφος, Πλατεία Γεωργίου Α').

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

*

Την Δευτέρα 4 Μαρτίου θα έχουμε την 3^η Έκτακτη Συνάντησή μας με θέμα που θα ορίσουμε την Πέμπτη μεταξύ των προταθέντων ή προταθησομένων.

II

ΑΠΟΛΛΩΝ ΚΕΚΑΛΥΜΜΕΝΟΣ

Η Μακρά Αγωνία της Ελληνιστικής Εποχής

*Η παρακμή της Σπάρτης
και το Φθινόπωρο του Κλασσικού Ελληνισμού
(4^{ος} – 1^{ος} αιώνας π. Χ.)*

Β' Μέρος

Ο 4^{ος} Αιώνας π.Χ. και η Παρακαταθήκη του

Κλείνουμε αυτήν την Παρασκευή την μελέτη μας για τον μεταβατικό 4^ο π.Χ. αιώνα, περίοδο ανησυχίας μεταξύ του χρυσού καλοκαιριού του Ελληνισμού τον 5^ο και του Φθινοπώρου των Ελληνιστικών Χρόνων που ακολούθησαν. Την γενική ατμόσφαιρα περιγράφει καλά ο Ξενοφών αναφερόμενος στο Ελληνικό αίσθημα μετά την μεγάλη Μάχη της Μαντινείας (362 π.Χ.), περατώνοντας την ιστορία του με αυτά τα λόγια: *ἀκρισία δὲ καὶ ταραχὴ ἔτι πλείω μετὰ τὴν μάχην ἐγένετο ἢ πρόσθεν ἐν τῇ Ἑλλάδι. ἐμοὶ μὲν δὴ μέχρι τούτου γραφέσθω· τὰ δὲ μετὰ ταῦτα ἴσως ἄλλω μελήσει* (Ξενοφών, *Ελληνικά*, VII, 5, 27). Δεν πρόκειται απλά για μια πολιτικοστρατιωτική αβεβαιότητα, αλλά για κάτι βαθύτερο που αναταράζει την λαμπρή επι-φάνεια του Ελληνικού φαινομένου. Η πεμπτουσία του Ελληνισμού, η ταυτότητα Είναι και Φαίνεσθαι, έχει διαρραγεί: ο Απόλλων κρύπτεται.

[Ο Ξενοφών ενώ δείχνει στην σωστή κατεύθυνση (“ὁ δὲ θεὸς οὕτως ἐποίησεν κλπ.” §26. Θεός χωρίς προσδιορισμό για το Δωρικό, Ελληνικό βίωμα είναι ο Απόλλων), θεωρεί ότι και στρατιωτικά η μάχη ήταν αμφίρροπη, με ισόπαλη κατάληξη χωρίς νικητή και ηττημένο. Εδώ παρασύρεται από τον φιλολακωνισμό του. Ο Επαμεινώνδας βέβαια σκοτώθηκε στη μάχη, οπότε οι Θηβαῖοι έχασαν μετά τον Πελοπίδα τον έτερο κατευθυντήριο νου της Ομηρικής «ανδρότητάς» τους, και απώλεσαν την δυναμική τους μη μπορώντας να αξιοποιήσουν την νίκη τους, αλλά στην μάχη νίκησαν. Η λεπτομερής περιγραφή της μάχης και των μετά την μάχη στον Διόδωρο από τις καλύτερες πηγές (περιλαμβανομένων του Ξενοφώντος και του Αναξιμένη που έκλεισαν τις ιστορίες τους με το ορόσημο αυτό, την μάχη της Μαντινείας – και των Βοιωτών Διονυσόδωρου και Άναξη που την τελείωσαν τον επόμενο ενιαυτό μέχρι τα άμεσα μεθεόρτια της μάχης), κυρίως δε τον Έφορο, δεν αφήνει αμφιβολία περί τούτου. (Διόδωρος, XV, 84-89). Η Θηβαϊκή νίκη στην Μαντινεία ήταν κοινή πεποίθηση, γεγονός δεδομένο (Διόδωρος, XV, 33, 3)].

Δυο χρόνια μετά την μάχη της Μαντινείας ο Φίλιππος καταλαμβάνει τον θρόνο της Μακεδονίας (360 π.Χ.). Παραλαμβάνει ένα διαλελυμένο βασίλειο, φόρου υποτελές στους Ιλλυριούς, μετά από απανωτές δολοφονίες βασιλέων. Σε 24 χρόνια άγει το κράτος στην περιωπή της κυρίαρχης Βαλκανικής Δύναμης. **Η αυξανόμενη εμπλοκή του στα**

Ελληνικά πράγματα σηματοδοτείται από την πολιτικοποίηση του Ιερού και Μαντείου των Δελφών. (Εννεαετής Ιερός Πόλεμος 355-346 π.Χ.). Η σύγχυση προβαίνει σε κρεσέντο. Η Μάχη της Χαιρωνείας (338 π.Χ.), η δολοφονία του Φιλίππου και η ανάρρηση στον θρόνο του νεαρού Αλέξανδρου (336 π.Χ.), η καταστροφή των Θηβών (335 π.Χ.), η εκστρατεία του Αλεξάνδρου στην Ανατολή και η πρώτη (ολιγοχρόνια) Οικουμενική Αυτοκρατορία που προέκυψε μετά την αντικατάσταση της Περσικής Δυναστείας από την Μακεδονική με τις ίδιες δομές (παράδειγμα στο διηνεκές για την αντίληψη αλλαγών εξουσίας στον οικείο χώρο μας μέχρι και τον υστεροβυζαντινό Κριτόβουλο και επέκεινα) - αυτά τα φαινόμενα συνιστούν μια αλληλουχία που θα συνεξετάσουμε ψάχνοντας να βρούμε το νόημα της ιστορίας, πού κατατείνει η κίνησή της.

Ιδιαίτερα θα μας απασχολήσει το μπλεγμένο και ακανθώδες θέμα της φύσης και σημασίας του δεύτερου μοντέλου πρόσληψης του κλασσικού Ελληνισμού στην Ιστορία από την Ανατολή (εντός του οικείου γεωπολιτικού χώρου με επέκταση εκτός), του Αλεξάνδρειου, και οι πρώτες βυθομετρήσεις του ακολουθήσαντος Ελληνιστικού και Αλεξανδρινού. (Πρώτο μοντέλο πρόσληψης εννοώ την Ιωνική έκφραση της Δωρικής πνοής – μια πρώτη διαστολή της ουσίας του Ελληνισμού). Το τί είχε κατά νου ο Αλέξανδρος έχει σχέση λόγω του μεγέθους του εγχειρήματός του με τον αναζητούμενο Νόμο της Ιστορίας. **Και γιατί η Σπάρτη απέχει από όλα αυτά, περικόλειστη στον εαυτό της;**

Οπότε την Παρασκευή, συνοψίζοντας τα συμπεράσματά μας για την φυσιογνωμία του 4^{ου} αιώνα, θα μιλήσω με θεματικό τίτλο:

*Αυτοκρατορία, ο Νέος Αχιλλεύς και Απόλλων
Ο Μέγας Αλέξανδρος και η Διασπορά του Ελληνισμού:
Περίπλοκες Σχέσεις*

Η συνάντηση μας και ομιλία μου θα πραγματοποιηθεί την Παρασκευή 22 Φεβρουαρίου, 8.30 το βράδυ, στην φιλόξενη Αίθουσα του Εμπορικού Συλλόγου Σπάρτης, Γκορτσολόγου 97.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.

III

ΚΥΡΗΞΗ ΤΟΥ 2019 ΕΤΟΥΣ ΛΥΚΟΥΡΓΟΥ

Είναι αξιοπαρατήρητο ότι το καλύτερο δημόσιο άγαλμα της σύγχρονης Σπάρτης, ο Λυκούργος της Πλατείας Μητροπόλεως, είναι έργο ξένου, Αμερικανού καλλιτέχνη. Ο γλύπτης έχει μελετήσει την σωματοδομή του Σπαρτιατικού ιδεώδους, έχει μια Δωρικότητα στην στάση, ισορροπεί μεταξύ αυστηρού και επιδεικτικού. Βέβαια το έργο του εγγράφεται στην σειρά της κλασικώτερης Αμερικανικής τέχνης, με τον ρεαλισμό της να αφαιρεί από το ιδεώδες-πραγματικό του κλασσικού και να το αντικαθιστά με μια απόμακρη σοβαρότητα.

Αλλά και πως αλλιώς θα μπορούσε να είναι; Ο καθένας προσλαμβάνει κατά την ιδιαιτερότητα της πολιτισμικής του ταυτότητας – εάν την καλλιεργεί φυσικά. Εναπόκειται σε μας, αν ξέρουμε τον εαυτό μας, και αν είμαστε ο ιστορικός εαυτός μας, να συνδεθούμε άμεσα, με την

χρυσή σειρά του Ελληνισμού, κατ' ευθείαν στην πηγή! Η σύγκριση όμως του Λυκούργου της άνω πλατείας με τον Λεωνίδα του Σταδίου είναι αποκαρδιωτική. Και δεν θέλω να επιμείνω. Να πω μόνον ότι άλλο παραλλαγή πρόσληψης και άλλο αποτυχία του οικείου.

Θεός ο Λυκούργος, όχι απλά ήρωας, για την αρχαία Σπάρτη – και λίγο του αποδίδουν (! Αριστοτέλης). Κυριολεκτικά. Ούτε θεός δεν έχει τέτοια άμεσα και συνταρακτικά αποτελέσματα. Οι θεοί λειτουργούν με υπέρτατη φρόνηση επιλέγοντας κατάλληλες αλυσίδες αιτίων για να προκαλέσουν ένα επιθυμητό αποτέλεσμα. Ο Ζeus έβαλε την Έρι να ρίξει το μήλο, να φιλονικήσουν οι θεές, να απευθυνθούν στον όμορφο νεαρό, να διαλέξει την Αφροδίτη, να του δώσει την Ελένη, να γοητευθεί η σύζυγος του ισχυρού Πελοπίδη, να δονήσει αυτός όλη την Ελλάδα, να εκστρατεύσουν στα Στενά, να ξεπατώσουν την Τροία, να γυρίσουν και να καταρρεύσουν, - να ελαφρύνει η μάνα γη από το βάρος της ανθρώπινης μωρίας, που ήταν από την αρχή η ευχή της Χθονός και ο στόχος του Δία.

Αλλά ο Λυκούργος με μια κίνηση, διαμορφώνοντας το σωστό σύστημα (θεσμούς, δομές, τρόπο βίου, ιδεώδη, καθημερινότητα όλα σε αλληλεξάρτηση και υπολογισμένα για την ιδιοταυτότητα του λαού του), μετέτρεψε τις αδέσποτες αγέλες των σκληροτράχηλων, ευαίσθητων, ορεσίβιων νεαρών Δωριέων, τις χρυσές ορδές του Απόλλωνα, που δεν μπορούσαν να χωνέψουν τι θα πει ζωή στην πεδιάδα, έστω και υπό τον Ταϋγετο και παρά τον Ευρώτα και εν μέσω των λόφων, και έτσι απείθαρχοι και ανοργάνωτοι, αφού δεν είχε ακόμη βρει οικεία μορφή το βίωμά τους, ούτε ο θεός τους πλην του αρχέγονου ορθιασμού του, σκοτωνόντουσαν ποιος θα πρωτοθυσιάσει στον βωμό της Ορθίας Αρτέμιδος, και έβγαιναν, αν ήταν, στην θάλασσα από ορεινό δρόμο προς τον Λα αντί του ρου του ποταμού, γιατί έτσι κι αλλιώς δεν το εδύναντο να αντιμετωπίσουν τους προδυο-τριών εκατονταετιών καταρρεύσαντες Αχαιούς που όμως έμεναν ανενόχλητοι για τόσο πολύ δίπλα τους στις Αμύκλες και παρακάτω στο Έλος.

Ο Λυκούργος τους γνώρισε την μεγαλωσύνη τους, τον καταδικό τους εαυτό. Πόσο ωραίος είναι. Βρήκε το σύστημα που τους ταιριάζει – τελείως ιδιαίτερο, μοναδικό, ανεπανάληπτο, *sui generis*. Αυτό γι αυτούς. Και πέταξαν. Δημιούργησαν τις μορφές του μεγαλείου τους.

Έφτιαξαν την ουσία του κλασσικού Ελληνισμού. Και στήθηκε στην Σπάρτη ο Άξονας της Ιστορίας.

Και βέβαια πάνω από θεός ο Λυκούργος! Το ίδιο το πεπρωμένο της ύπαρξης, που και ο Δίας σέβεται και δεν πειράζει.

Και όσοι υποτονθορύζουν ότι αυτά είναι «αρχαία», ας πάνε να δουν το Lincoln Memorial στην Ουασιγκτόνα – mutatis mutandis ασφαλώς.

Και για το τι πέτυχε η Σπάρτη υπό τον Λυκούργειο Δωρικό «Κόσμο» της, να ένα πρόχειρο εργαλείο αναφοράς στο Θαύμα, όχι σαν τα τετριμμένα μεγαλοστομιακά.

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ «ΘΑΥΜΑΤΟΣ»

Στην Σπάρτη εμπεδώθηκε η Δωρική ουσία του Ελληνισμού

1/ Εδραιώθηκε και αναπτύχθηκε η Απολλώνια λατρεία και η Ολύμπια θρησκευτικότητα.

Στους Μυκηναϊκούς χρόνους δεν φαίνεται να απαντά ούτε το θείο όνομα του Απόλλωνα. Αντίστροφα οι Ολύμπιοι θεοί είναι εξαπολλωνισμένες μορφές προηγούμενων λατρειών στον χώρο μας. Οι Δωριείς κατά την αρχέγονη κατάστασή τους Απολλώνιο φάσμα "έβλεπαν" οδηγό και αρχό στις επιδρομές και μετακινήσεις τους. Ο Κροίσος αναφέρεται σε αυτόν ως "τον θεόν των Ελλήνων". Η Απέλλα είναι η συνέλευση των πολιτών υπό τον Απέλλωνα (Απόλλωνα) στην Σπάρτη.

2/ Στήθηκε η πρώτη Ελληνική, κυρίως και αυστηρά, πόλη.

Η Ελληνική πόλη ορίζεται στην αντιπαράθεση προς τον Μυκηναϊκό κεντρικό οικισμό και το πρωταρχικό χωριό. Αντί της ισχυρής οχύρωσης με εστία το ανάκτορο του άνακτος, τώρα έχουμε αρχικά και πρακτικά ανοχύρωτη οίκηση (η Αθήνα οχυρώθηκε αποτελεσματικά τον 5ο αι. υπό την στρατηγική της ηγεμονίας) με κεντρικά σημεία πολεοδομικής οργάνωσης τον ναό, την αγορά και το γυμνάσιο. Άναξ είναι πια ο θεός,

κατ' εξοχήν ο Απόλλων. Οι άλλες "πόλεις" επί μακρόν εκράτησαν τον βασιλέα από την Μυκηναϊκή κοινωνική δομή, στην Σπάρτη υπήρχαν δύο βασιλείς, με περιορισμένη εξουσία, στην ουσία στρατιωτική.. Η Μεγάλη Ρήτρα του Λυκούργου παρέχει αρχετυπικά και πρώιμα (~ 820 π.Χ.) τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά της Ελληνικής πόλης: η θεία επιτροπεία, η τήρηση των "φυλετικών" και τοπικών διακρίσεων ("φυλάς φυλάξαντα και ωβάς ωβάξαντα"), checks and balances, δύο βασιλείς, γερουσία αρίστων εκλεγόμενων εφ' όρου ζωής, διατύπωση από τους αρχηγέτες και τους φρονίμους ολοκληρωμένων προτάσεων και τελικό κύρος των αποφάσεων και έγκριση της καλύτερης από την Απέλλα των Ομοίων (πολιτών), που συνέρχεται σε τακτά διαστήματα σε ανοικτό χώρο ιδιαίτερης σημασίας..

3/ Ανεδύθη η Ελληνική πλαστική Μορφή, με την πλήρη και ειδική έννοια.

Σε ορειχάλκινα ειδώλια Σπαρτιατικής τέχνης (Απόλλων Αμυκλαίος) παρατηρείται περί το 700 π.Χ. η ανάδυση της μορφής, πέρα από το σχήμα, την δομή και την "ρεαλιστική" απεικόνιση. Γλυπτικά ο Κούρος της Φιγαλείας ανήκει στην πρώτη εμφάνιση της μνημειακής πλαστικής μορφής σε πέτρα, λίγο παραπάνω από μισό αιώνα αργότερα. Τέτοιου ύφους, μορφολογίας και προέλευσης είναι και η Άρτεμις της Νικάνδρης από την Δήλο. Οι ακολουθούσες "Σχολές" προκύπτουν από την ιδέα της μορφής εκείνου του Κούρου και την Σπαρτιατική πλαστική παράδοση. Αλλά η Μορφή είναι γενικώτατης σημασίας: Ελληνική μορφή δίνει στην ανθρώπινη κοινωνία η Ρήτρα του Λυκούργου.

4/ Δημιουργήθηκε η Λυρική, Μελική ποίηση.

Ο Αλκμάν στην Σπάρτη αρχίζει την Δωρική Λυρική ποίηση, σε αντίθεση προς την Επική, την Ελεγειακή και την Ιαμβική. Πρώτος στον Λυρικό "Κανόνα" των λογίων της Ελληνιστικής εποχής. Το Δωρικό βίωμα της ταυτότητας αιωνιότητας των θεών, μυθολογικού χρόνου των Ηρώων και παρόντος του ποιητή, τραγουδιστή, χορευτή, βρίσκει την τέλεια μορφή του. Η πρώτη (Τέρπανδρος) και δεύτερη (Θαλητάς, Ξενόδαμος, Ξενόκριτος, Πολύμνηστος, Σακάδας) κατάσταση της μουσικής πραγματοποιείται στην Σπάρτη. Συρρέουν εκεί οι διαπρέποντες καλλιτέχνες από όλη την Ελλάδα. Ο πολιτισμικός οργανισμός συνεχίζεται μέχρι τον Βαθυκλή από την Μαγνησία στον Μαίανδρο, αρχιτέκτονα και γλύπτη του μνημειακού Αμυκλαίου, λίγο πριν το μέσο του 6ου αιώνα π.Χ.

5/ Γεννήθηκε και συστηματοποιήθηκε η Ελληνική παιδεία, ως Σπαρτιατική αγωγή, με τους δύο πόλους γυμναστική και μουσική (ποίηση, χορός).

6/ Καλλιεργήθηκε η ταυτότητα αθλητικής, χορευτικής και μαχητικής αρετής.

Η μορφολογική τελειότητα εξασφαλίζει λειτουργική ικανότητα και αποτελεσματικότητα. Το κάλλος δεν είναι απλή αισθητική κατηγορία αλλά οντολογική ολοκλήρωση. Συνίσταται στην σωστή αναλογία και σχέση των μερών ενός όλου μεταξύ των και προς το όλον. Αυτή η σύμμετρη ανάπτυξη των μελών του σώματος δίνει ομορφιά αλλά και δύναμη λειτουργικότητας όπου χρειάζεται - στους αθλητικούς αγώνες, στον χορό, στην μάχη. Αγγειογραφίες Λακωνικές απεικονίζουν μονομαχούντες οπλίτες σε στάσεις χορευτικές. Αντίστροφα οι Σπαρτιατικοί χοροί ήσαν απομιμήσεις επιδεικτικές γυμναστικών ασκήσεων και πολεμικής σύγκρουσης. "Καλός καγαθός" ακριβώς σημαίνει όμορφος και ωφέλιμος - τα δύο πάνε μαζί. Fitness as the optimal state of bodily development makes one fit to perform the tasks proper to his nature and make-up. Επί πλέον η άριστη κατάσταση έχει σαν φυσικό επακόλουθο (σε ένα πολιτισμό μάλιστα που λατρεύει (=ερωτεύεται) την μορφολογική τελειότητα ως κάλλος) εκείνη την ιδιαίτερη εσωτερική υπερηφάνεια που κάνει τον κάτοχο της ανδρείο και αλύγιστο σε επιρροές και καταναγκασμούς. Αυτή είναι η ουσία του αρχαϊκού "εσθλού", στον οποίο χαρακτηριστικά και αποκαλυπτικά αντιτίθεται ο "δειλός". Και αυτή η καλλιέργεια είχε την μέγιστη έμφαση στην Σπάρτη. Έτσι εξηγούνται τα ποιήματα του Τυρταίου και οι συμπεριφορές των 300 πριν την μάχη των Θερμοπυλών. Στην μάχη οι Σπαρτιάτες έβαιναν υπό την μουσική αυλού (όχι σαλπίγγων) τραγουδώντας παιάνες στον Απόλλωνα. Προ της μάχης ο βασιλεύς εθυσίαζε στον Έρωτα και στις Μούσες.

7/ Συνελήφθη η ιδέα και το νόημα των Ολυμπιακών αγώνων και της οπλιτικής φάλαγγος.

Οι οπλίτες της φάλαγγος ως κίονες του "πτερού" ενός ναού. Τελειότητα ενός εκάστου και αρμονία των "ομοίων". Το ταίριασμα των λίθων εξασφαλίζει μέγιστη συνοχή και αντοχή χωρίς "συνδετικό". Οι Δωρικές ιδέες και παιδεία της Σπάρτης έκαναν την Σπαρτιατική φάλαγγα αήττητο σε συστάδην μάχη. Εκεί απέδιδε η γυμναστική τελειότητα της Σπαρτιατικής αγωγής και τό ήθος που η παιδεία αυτή απογενούσσε ως φυσικό επακόλουθο. Σπαρτιατική και η αντίληψη της "θυσίας" εαυτού στους θεούς. Ο νεαρός Σπαρτιάτης έκανε τον εαυτό του ίνδαλμα του Απόλλωνα - γι αυτό Αρχαϊκοί Κούροι και Απόλλωνες είναι πρακτικά ταυτόσημοι. "Άγαλμα" εσήμαινε εφ' ω αγάλλεται ο θεός. Και ο Απόλλωνας αγάλλεται βλέποντας εικόνες του εαυτού του - στα αγάλματα και στα ζωντανά αγάλματα των Λακεδαιμόνιων. Προσφορά

εαυτού στην τελειότητα της ακμής του έκανε ο αθλητής στον Ολυμπιακό αγώνα - σαν να φτιάχνεις αγάλματα ζώντα και εν κινήσει, σε κίνηση που αναδεικνύει την τελειότητα της μορφής τους. Λατρεία του Θεού με αθλητικό αγώνα είναι Ελληνική ιδιοτυπία, και αυτή είναι η ουσία της Ολυμπίας. Ο Λυκούργος παρεδίδετο ότι συνήργησε με τον Ηλείο Ίφιτο στην πρώτη έκτακτο θέσπιση των Ολυμπιακών αγώνων υπ' αυτό το πνεύμα προς το τέλος του τρίτου τετάρτου του 9ου π.Χ. αιώνα. Ο Θουκυδίδης υπερτονίζει την σημασία της Λακεδαιμόνιας αρχής στην ιδέα της γυμναστικής τελειότητας και γύμνωσης, ως καίριων χαρακτηριστικών που διακρίνουν το Ελληνικό από το Βαρβαρικό, απολίτιστο και πολιτισμένο. Η γύμνωση, Σπαρτιατικής έμπνευσης, αποτελεί την ορατή έκφραση της έμφασης στο κάλλος ως τελειότητα μορφής και θεία αποκάλυψη. Το Είναι, το Απόλυτο, ο Θεός φανερώνεται στον Ελληνισμό και δεν κρύβεται. Κρυφό είναι το λάθος, το κίβδηλο, το απατηλό, τελικά το άσχημο.

- [Αυτά τα σημεία αποτελούν μερικές θεμελιώδεις διαστάσεις της όλης θεωρίας για την κοσμοϊστορική σημασία της αρχαίας Σπάρτης. Εμπεριστατωμένες αναλύσεις του συνολικού φαινομένου-θαύματος περιλαμβάνονται στους υπό έκδοση τόμους των σχετικών μελετών μου].

Ένα γοητευτικό (κατοπτρικό) S – σύμβολο του σωστού «στησίματος» από το *contraposto* του Πολύκλειτου, στην στάση του Βυζαντινού Εσταυρωμένου και στους Σκλάβους του Michelangelo, μορφή της φλόγας πύρινης αναφοράς για να επικαλεσθούμε τον τελευταίο – αρχίζει από την Ακρόπολη και τον ναό της Χαλκιοίκου Αθηνάς, περνάει από την Αγορά (το επί των λόφων πεδίο πίσω και πάνω από το τωρινό Στάδιο και μπροστά, νότια του Ισσωρίου), με φυσική κατάβαση πηγαίνει προς τον αρχαίο πόρο-γέφυρα (Βαβύκα) του Ευρώτα περνώντας κατά μήκος της φοράς των υπολειμμάτων περί το αποτρόπαιο Αντι-Μουσειακό εξάμβλωμα ΦΙΞ, στρέφεται προς νότο, ακολουθεί από δεξιά τον ρου του ποταμού, και χαμηλά, όπου χύνεται ο παραπόταμος Τίασσα, επανακάμπτει προς ανατολάς και βορρά καταλήγοντας στο ύψωμα του Μενελαίου.

Είναι ένας τόπος ειδυλλιακής ομορφιάς με φόντο την αρρενωπή επιβλητικότητα του Ταΰγету. Αρχαιολογικά είναι κατάστικτος από μνημεία και τοποθεσίες εμβληματικού χαρακτήρα για την Σπάρτη της ακμής, εκείνη του θαύματος. Λίγο πάνω από την Βαβύκα, το ρέμα Κνακίων σηματοδοτεί τον χώρο των Απελλών, όπως καταγράφεται στην Μεγάλη Ρήτρα της αρχής πιθανώτατα του τελευταίου τέταρτου του 8^{ου} π.Χ. αιώνα. Απέναντι ο Θόρναξ και το ιερό του Απόλλωνα που προστάτευε την Σπάρτη από βορρά, συζυγές του Αμυκλαίου Απόλλωνα στον νότο. Κατά σειρά μετά, και με τον τρόπο που περιηγείται ο Πausanίας, ο ναός του Λυκούργου νότια της γέφυρας, το ιερό του Ασπραβάκου, το Ιερό της Ορθίας Αρτέμιδος. Πολλά άλλα σημαντικά σημεία της αρχαίας Σπάρτης ξέρουμε που περίπου ήσαν. Αρχή και τέλος αρμόζον του S, η Ακρόπολη και το Μενελάιον.

Το παραευρώτιον S συνιστά από μόνο του ένα συνηγμένο φυσιολατρικό, ιστορικό και αρχαιολογικό «πάρκο», πολυδύναμο χώρο πολιτισμού και αναψυχής. Να (ένας τρόπος) πως ανεβάζεις την Σπάρτη εκεί που της αξίζει. Με το να παίρνεις σοβαρά την μεγάλη παράδοσή της.

Και εννοώ το «θαύμα» της.

Και αυτό αφορά στην αρχαϊκή κυρίως, και, εν υφέσει, την κλασσική εποχή.

Τώρα πως γίνεται και ό,τι βλέπει κανείς να «αναδεικνύεται» στην πόλη, ή να σπρώχνεται εις ανάδειξη, έχει να κάνει με την Ρωμαϊκή εποχή, - όσο υστερώτερος αρχαίος κόσμος φαίνεται να λέει ο «κανόνας» τόσο καλύτερα, - ας απαντήσουν οι Σπαρτιάτες. Κάποιος γραφικός συνομωσιολόγος θάλεγε τι χρείαν έχομε αποδείξεων. Φοβάμαι όμως ότι πρόκειται για την έσχατη συνομωσία, αυτή της μωρίας, που ποτέ δεν αποκαλύπτεται: γιατί πώς να απο-καλύψεις το φανερό; Στην μωρία βάζω και την πονηρή λογική: γι αυτό βρίσκουμε ρευστό, αυτό θα κάνουμε. Αλλά αυτή η κουτοπονηριά δεν αποτελεί μόνο το άλλο πρόσωπο της διαφθοράς, (το δυσανάλογο κέρδος σε κάτι ωφέλιμο δεν είναι διαφθορά, είναι λάθος καταμερισμός, και διορθώνεται αυτόματα σε ένα καλώς λειτουργούν σύστημα) – το ασύγκριτα χειρότερο είναι ότι καταντά τον ίδιο τον άνθρωπο, και αυτόν που την μεταχειρίζεται, «διαθέσιμο απόθεμα». Και ακόμη χειρότερα, στα άπατα των απάτων: καταλήγουν όλα αυτά στο έγκλημα έσχατης καθοσίωσης, στην συνομωσία κατά του εαυτού σου, στο αμάρτημα κατά του Πνεύματος, στην αλλοτρίωση από την πολιτισμική ταυτότητά σου.

Το S θα έπρεπε να αποτελεί το ίνδαλμα της πόλης. (Συνεχίζει και πάρα κάτω με άλλη αποφυάδα του μέχρι το Αμυκλαίο, σαν αρχαίο διακοσμητικό.) Οι σοβαροί σε παίρνουν σοβαρά αν σέβεσαι τον εαυτό σου. Δεν θάρθουν να δουν αυτό που το έχουν μυριάκις καλύτερο, αλλά αυτό που δεν έχουν και όμως βαθιά επιζητούν. Το συγκριτικό σου πλεονέκτημα εξαρτάται από την καλλιεργημένη ταυτότητά σου.

Το S βρίσκεται σε εγκατάλειψη – όχι, λάθος το λέμε έτσι, μια χαρά θα ήταν αφημένο στην φύση του, -- το S προσβάλλεται από την περιθωριοποίηση που του επιβάλλει ο άνθρωπος (να μη πω ο Σπαρτιάτης), και θα προσβληθεί σε άλλο επίπεδο ανήκεστης βλάβης από την «αξιοποίηση» που του ετοιμάζει. Η θέα είναι μελαγχολική – πρέπει συνέχεια να αφαιρείς την σημερινή παρουσία της Σπάρτης από το φυσικό τοπίο, αντί να χαίρεσαι την συνέχεια από την αρχαία στην νέα στον ίδιο τόπο.

Η Απέλλα της Μεγάλης Ρήτρας έργο του Λυκούργου. Ο ναός του κάπου στο μέσον. Και το ιερό της Αρτέμιδος πάρα κάτω, όπου και εκεί εμφανίζεται η δράση του: τελετουργίες άγριες χθόνιας γονιμότητας μετουσίωσε σε σκληρές δοκιμασίες επίδειξης του Δωρικού ιδεώδους.

Ο Λυκούργος πατήρ πατρίδος για την Σπάρτη, pater patriae.

Και στην νέα Σπάρτη του πως τιμάται; Το άγαλμα του Αμερικανού γλύπτη. Και ένας κύριος δρόμος με λάθος κατεύθυνση. Σαν να επιζητείται η σύγχυση, η λεωφόρος από την αρχαία αγορά προς την έξοδο των Αμυκλών καλείται Κωνσταντίνου Παλαιολόγου ενώ η άλλη που την τέμνει ορθογώνια και βλέπει στον Μυστρά και περνάει από την Μητρόπολη, Λυκούργου. Αυτό θα πει «ονομάτων επίσκεψις»!

Τα χρονολογικά περί Λυκούργου έχω διαπραγματευθεί με την μελέτη «Λυκούργος – Δωρικός «Κόσμος» Πόλης, Ποίησης και Άθλησης», στην σειρά: Ο Χαρακτήρας της Δωρικής Ταυτότητας του Ελληνισμού, VIII (ανηρτημένη στον ιστότοπο του Ινστιτούτου, τμήμα Research Projects, κατηγορία «Δωρικές Μελέτες»). Η λογία χρονογραφική «ορθοδοξία» του Ερατοσθένη και Απολλόδωρου αντιστοιχούσε την επιτροπεία του Λυκούργου στον θρόνο υπέρ του βρέφους ανεψιού του Χαρίλλου στο 884 π.Χ. Είναι μάλλον υψηλή για τον εναρμονισμό με τις λοιπές πληροφορίες περί του Λυκούργου, όπως εξηγώ στην παραπάνω έρευνά μου, αλλά αν

την λάβουμε για συμβολική χρήση, είμαστε μόλις 2 χρόνια μετά τα 2900 χρόνια του.

Ευκαιρία να ανακηρύξουμε το 2019 έτος Λυκούργου και να αφιερωθούμε στην μνήμη του θείου ανδρός. Η δική του Σπάρτη είναι η μεγάλη και αληθινή Σπάρτη.

Και να αναδείξουμε εν δοξαστική επιφάνεια την λωρίδα τουλάχιστον, από το μέγα S, μεταξύ Απέλλας και Ναού του.

IV

ΕΚΤΑΚΤΗ ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΩΡΙΚΟ ΚΑΙ ΤΟ ΔΡΑΜΑΤΙΚΟ ΣΠΑΡΤΗ ΧΩΡΙΣ ΘΕΑΤΡΟ

Την Κυριακή 24 Φεβρουαρίου θα πραγματοποιήσουμε μια από τις εκτός προγράμματος συναντήσεις μας για να συζητήσουμε διεξοδικότερα ένα νευραλγικής σημασίας ζήτημα για την σωστή κατανόηση του Σπαρτιατικού θαύματος.

Το θέμα είναι η ανυπαρξία θυμελικού θεάτρου (μορφολογικά και λειτουργικά ωρισμένου) στην Σπάρτη των κλασσικών χρόνων και ακόμη αργότερα πριν την πλήρη κατάρρευση της πόλης, την συστηματική συντριβή της αξιοπρέπειας των πολιτών της, και την βίαιη κατάργηση της αγωγής και παιδείας της. Το Γύθειο παρουσιάζει παράλληλη εξέλιξη. Θα μελετήσουμε τα φιλολογικά και αρχαιολογικά δεδομένα για το γεγονός και θα αναζητήσουμε τις βαθύτερες αιτίες του.

Την ιστορική διάσταση του προβλήματος παρέχουν τα γεγονότα του ~ 188 π.Χ. Ο Φιλοποίμην τιμωρεί συντριπτικά την Σπάρτη, φονεύων, μετοικίζων, πωλών εις δουλείαν Σπαρτιάτες, διανέμων την γην των σε Μεγαλοπολίτες. Και πάνω από όλα, διαπράττει το αίσχιστο, που μετά βδελυγμίας αναφέρει ο συμπαθητικά διακείμενος προς αυτόν Πλούταρχος:

ἐμπιπλάμενος δὲ τῶν Λακεδαιμονίων καὶ παρ' ἀξίαν πεπραχόσιν ἐπεμβαίνων, τὸ περὶ τὴν πολιτείαν ἔργον ὠμότατον ἐξειργάσατο καὶ παρανομώτατον. ἀνείλε γὰρ καὶ διέφθειρε τὴν Λυκούργειον ἀγωγὴν, ἀναγκάσας καὶ τοὺς παῖδας αὐτῶν καὶ τοὺς ἐφήβους τὴν Ἀχαικὴν ἀντὶ τῆς πατρίου παιδείαν μεταβαλεῖν, ὥς οὐδέποτε μικρὸν ἐν τοῖς τοῦ Λυκούργου νόμοις φρονήσαντας. τότε μὲν οὖν ὑπὸ συμφορῶν μεγάλων ὥσπερ νεῦρα τῆς πόλεως ἐκτεμεῖν τῷ Φιλοποίμενι παρασχόντες, ἐγένοντο χειροῦθεις καὶ ταπεινοί, κτλ.

Πλούταρχος, *Φιλοποίμην*, 16, 7-9; (Livius 38, 31-34; 39, 36; 37; Παυσανίας 8, 51,3; Πολύβιος 22, 15, 7 – 16, 10; 23, 4; cf. 21, 32c3; 22, 3, 1-4; 7, 1; 10, 2-5).

Τέτοια και τόση η σημασία του Λυκούργειου Δωρικού «κόσμου» ακόμη και στην έσχατη κατάπτωση της Σπάρτης: οι νέοι δεν θα έβαζαν στον νου τους κάτι μικρό και ταπεινό με την πάτριο αγωγή. Η αδυναμία της Σπάρτης να δεχθεί την πτώση της ακόμη και μετά επανειλημμένες ήττες και συντριβές, ώθησε τον Φιλοποίμενα να επιβάλλει ριζική λύση του θέματος χτυπώντας στον πυρήνα του.

[Βασική μελέτη για το θέατρο της Σπάρτης, του Heinrich Bulle, *Das Theater zu Sparta*, Sitzungsberichte der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Abteilung, 1937, Heft 5].

Την προβληματική της έρευνάς μας εκφράζει ο θεματικός τίτλος της ομιλίας μου:

***Το Δωρικό και το Δραματικό
Η Σπάρτη χωρίς Θέατρο πριν την Συντριβή της***

Η συνάντηση μας και ομιλία μου θα πραγματοποιηθεί την Κυριακή 24 Φεβρουαρίου, στις 7.30 το βράδυ, όπως πάντα στην φιλόξενη Αίθουσα του Εμπορικού Συλλόγου Σπάρτης, Γκορτσολόγου 97.

Η είσοδος είναι ελεύθερη.

Μετά την ομιλία θα υπάρξει χρόνος για συζήτηση.
